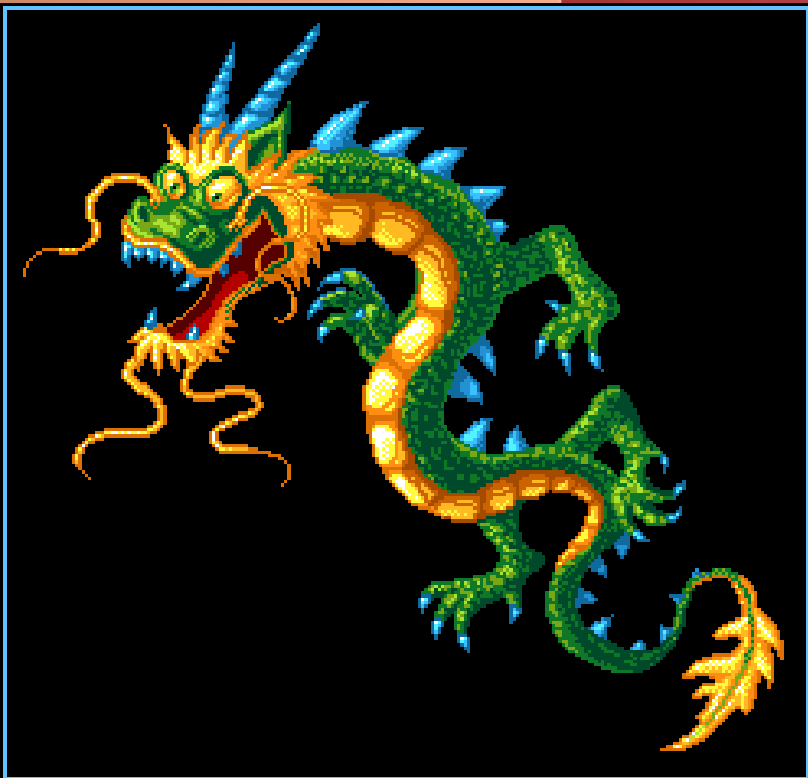

ФІЛОСОФІЯ СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ

ПЛАН

- **1. Особливості східного і західного типів філософствування.**
- **2. Провідні ідеї та напрямки філософської думки стародавнього Сходу.**
 - **2.1. Особливості філософії Стародавньої Індії.**
 - **2.2. Особливості філософії Стародавнього Китаю.**

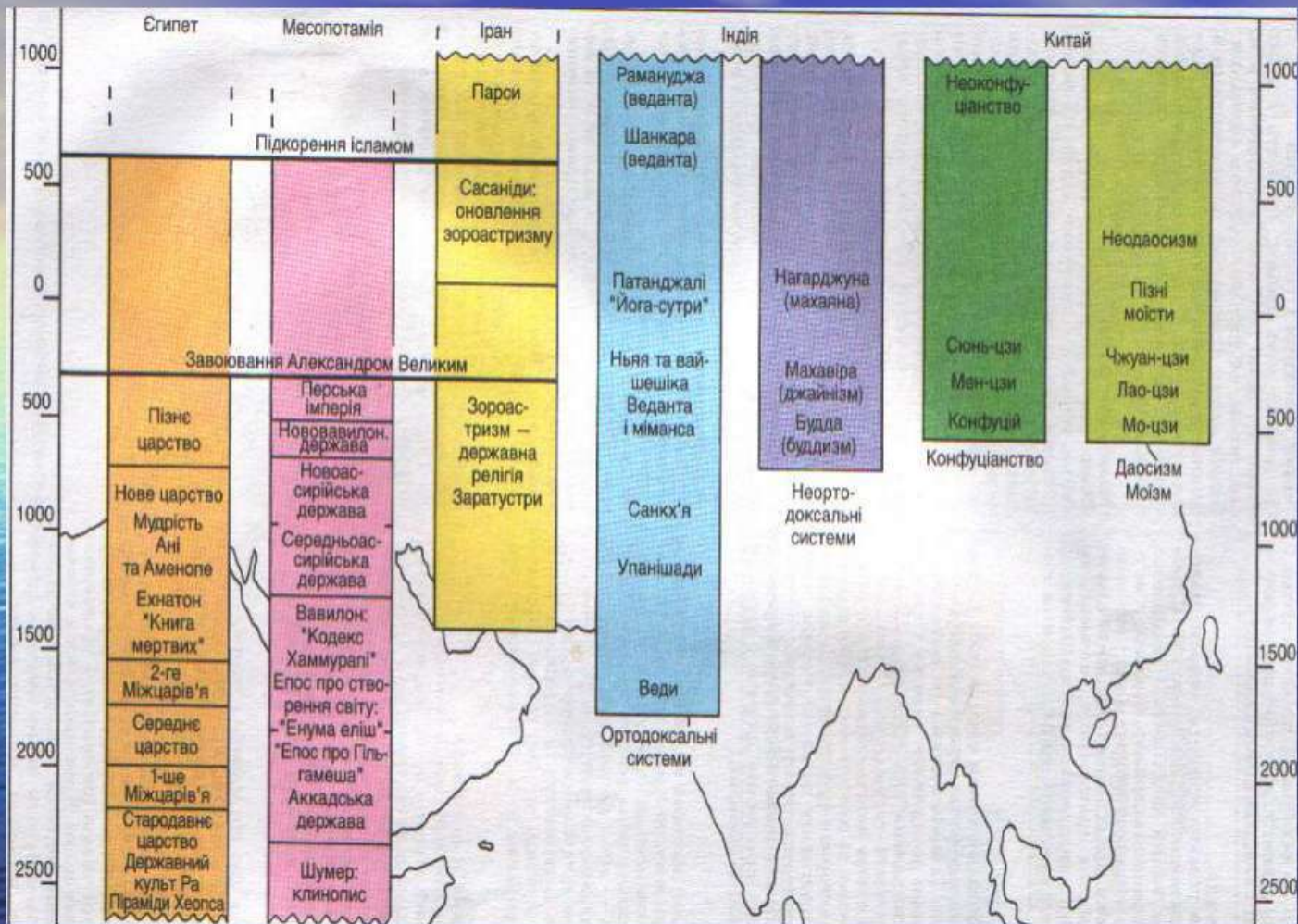
ОСОБЛИВОСТІ ЗАХІДНИХ ТИПІВ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

- Відносна автономність різних сфер суспільного життя (політики, економіки тощо);
- Відданість новаціям, цінування нового, орієнтація на майбутнє;
- Активізм, прагнення змінити дійсність;
- Домінування індивідуального над загальним;
- Раціональне, аналітичне, логічно послідовне мислення.

ОСОБЛИВОСТІ СХІДНИХ ТИПІВ ЦИВІЛІЗАЦІЇ:

- ◎ Наявність єдиного духовного канону життя, якому підпорядковані всі основні сфери;
- ◎ Відданість традиціям, цінування старого, освяченого віками, орієнтація на минуле (традиціоналізм);
- ◎ Самозаглиблення, прагнення віддатися природному ходу речей;
- ◎ Домінування цілого (загального) над індивідуальним;
- ◎ Образний, притчовий, афористичний стиль мислення.

- Давньогрецька та давньосхідна філософія виникають практично одночасно, але існує давня традиція починати історію філософії зі Сходу. Чому так?
 - ► *По-перше*, тим, що східна філософія була значно тісніше переплетена із міфологією, релігією, магією, певними традиціями і обрядами. Тому тут краще прослідковується філософська рефлексія.
 - ► *По-друге*, філософська думка Стародавнього Сходу спиралась на попередні традиційні тексти та канонічні духовні джерела. Тому сягала своїм корінням значно глибше, ніж антична.

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ФІЛОСОФІЇ СХОДУ

- Стрибок у розвитку виробничих сил внаслідок переходу від бронзи до заліза*
- Поява товарно-грошових відносин*
- Виникнення держави*
- Зростання опозиції традиційній релігії, критика нормативно-моральних установок і уявлень*
- Розвиток науки, нагромадження емпіричного матеріалу, необхідність його логічного і абстрактного осмислення*

СХІДНИМ ФІЛОСОФІЯМ ПРИТАМАННІ ТАКІ ОСОБЛИВОСТІ

- ❖ ***Незацікавлене духовне
самозаглиблення;***
- ***Повне розчинення індивідуального в
загальному;***
- ***Перебування в полоні чистих сенсів.***

ФІЛОСОФІЯ СТАРОДАВНЬОЇ ІНДІЇ

- ► Канонічним духовним джерелом Стародавньої Індії є **ВЕДИ** (споріднено «відати», «знати»), записані на листках пальми приблизно за 1,5 тис. років до н.е. До Вед *входять*: міфи, розповіді про предків, богів, гімни, заклинання тощо.

У текстах “Вед” зафіксовано:

- ● найдавніші версії виникнення світу;
- ● трактування першооснови буття;
- ● певне бачення життєвої долі людини;
- ● позитивна оцінка ролі пізнання;
- ● думка про можливість та умови здійснення людської свободи.

4 .Філософія Стародавньої Індії: загальна характеристика

Філософія стародавньої Індії заснована на священних книгах - Ведах, що становлять собою чотири священні книги:

- 1) Рігведи;
- 2) Самаведи
- 3) Брахмани;
- 4). Упанішади.

Усі філософські школи в Стародавній Індії, залежно від їхнього відношення до Вед, поділяються на:

- 1) ортодоксальні, тобто такі філософські школи, які відповідають Ведам;
- 2) неортодоксальні, які Ведам не відповідають.
- Основними школами філософії Стародавньої Індії є буддизм, джайнізм та йога.

Основні поняття філософії Стародавньої Індії:

- а) брахма - це світова душа;
- б) атман - це індивідуальна душа;
- в) карма - це закон відплати людині за її справи;
- г) сансара - це закон вічного переселення душ та кругообігу в природі.

ЧАСТИНИ ВЕД

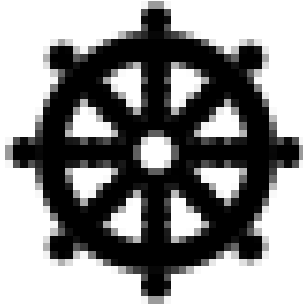
- **РІГВЕДА (хвалебні гімни)**
- **САМАНВЕДА (пісні)**
- **ЯДЖУРВЕДА (заклинання для жертвоприношення)**
- **АТХАРВЕДА (магічні заклинання)**

- **УПАНИШАДИ** – неможливе філософське вчення про єдність брахмана і атмана, про карму і перевтілення
- **БРАХМАН** – першопричина всього існуючого, все проникаюча сутність світу
- **АТМАН** – душа індивідуальної істоти, наділеної окремішньою сутністю

ОРТОДОКСАЛЬНІ СИСТЕМИ (визнають авторитет вед)

- *Санкх"я*
- *Йога*
- *Ньяя*
- *Вайшешіка*
- *Веданта*
- *Міманса*

ДО НЕОРТОДОКСАЛЬНИХ ШКІЛ НАЛЕЖАТЬ
БУДДИЗМ, ДЖАЙНІЗМ І ЧАРВАКА-ЛОКАЯТА.

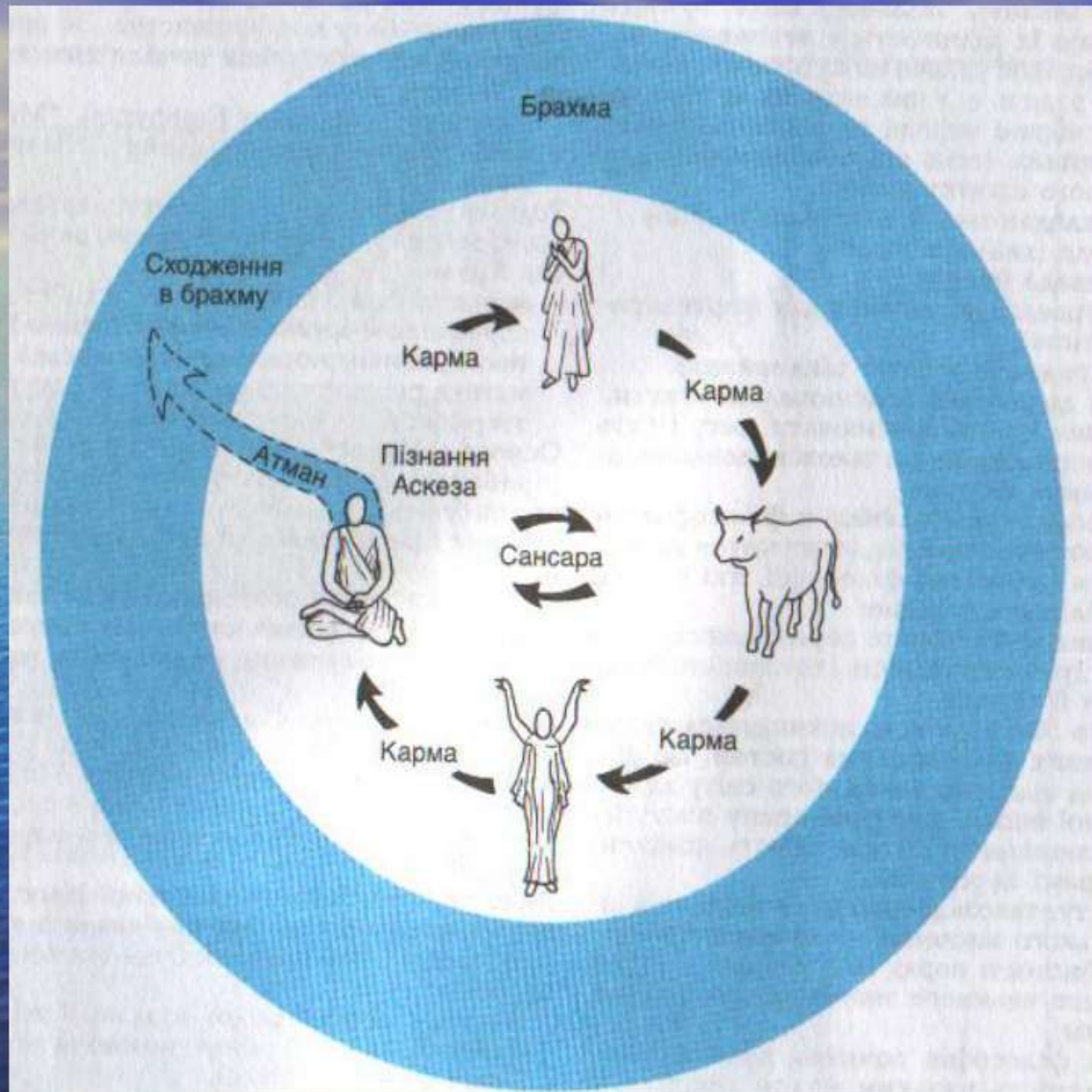
परस्परप्रेमग्रहो जीवानाम्

- *НЬЯЯ* – школа, яка розробила вчення про логіку і логічний висновок
- *ВАЙШЕШІКА* – школа з ідеями атомістичної натурфілософії
- *КАТЕГОРІЇ НЬЯЯ-ВАЙШЕШІКИ:*
 - *якість*
 - *діяльність*
 - *відносини спільності*
 - *особливість*
 - *притаманність*
 - *небуття*

ВЧЕННЯ ПРО КАРМУ І ПЕРЕВТІЛЕННЯ

- **КАРМА** - перевтілення людини у нову форму на підставі своїх вчинків
- **САНСАРА** („біг, що повертається до свого початку”) – вічний ланцюг перевтілень, круговорот перетворення душі
- **ДХАРМА** – вічний всесвітній закон, який є впорядковуючою основою всіх космічних подій

- *НЬЯЯ* – школа, яка розробила вчення про логіку і логічний висновок
- *ВАЙШЕШІКА* – школа з ідеями атомістичної натурфілософії
- *КАТЕГОРІЇ НЬЯЯ-ВАЙШЕШІКИ:*
 - *якість*
 - *діяльність*
 - *відносини спільності*
 - *особливість*
 - *притаманність*
 - *небуття*

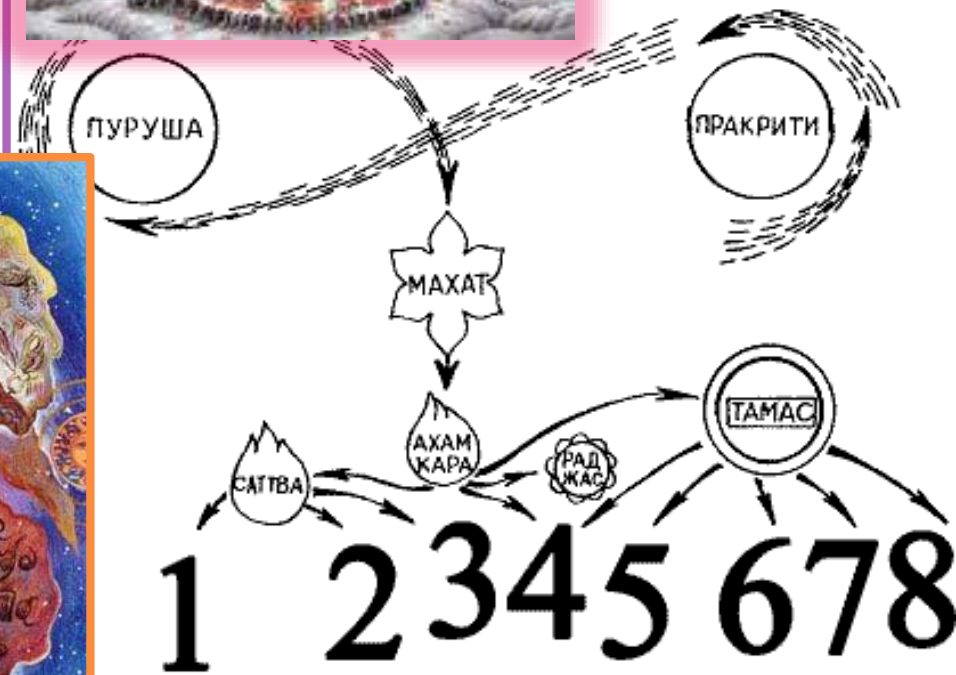
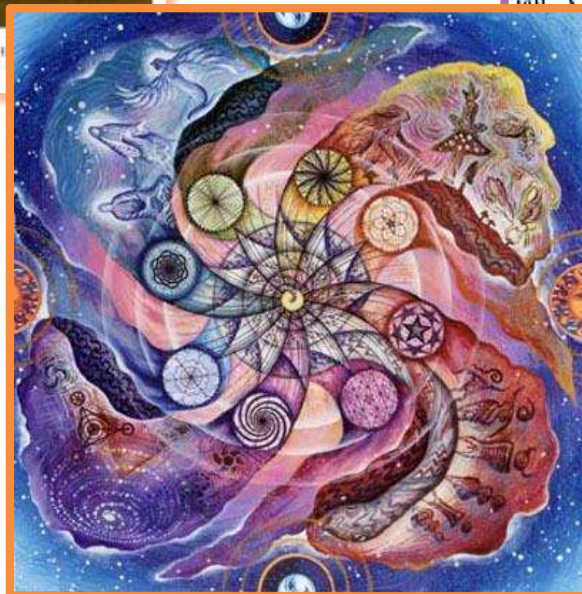
ДУХОВНІ РУХИ

- Спочатку з'явилися впливові духовні рухи, які містили певні філософсько-світоглядні ідеї і були спрямовані на звільнення людини від нескінченних перевтілень - блукань душі і досягнення нею стану "мокші" - повного блаженства. Це такі рухи: **джайнізм, йога і буддизм.**
- (! Вчення про карму, атман, сансару, мокшу...)

- **САНКХ"Я** – вчення про дуалістичну картину світу
- **ПУРУША** – свідоме, але пасивне світове начало
- **ПРАКРИТІ** – активна діюча сила, але позбавлена свідомості, що складається з трьох гун (світла і радісна, рухлива і пристрасна, темна і стримуюча)

Всеми живыми существами управляют силы матери природы, подвластные Верховному Господу.

ФІЛОСОФСЬКІ ШКОЛИ

- ◎ **Санкх'я** (обчислення, точне значення)
- ◎ **Чарвака-локаята** (заперечення існування Бога)
- ◎ **Ньяя** (в центрі уваги - питання логіки і пізнання)
- ◎ **Вайшешіка** (школа своєрідного атомізму).

«САНКХ'Я»

- - засновник - Капіла (VII ст. до н.е.)
- - на першому місці - питання про вихідні сутності світу, з яких складається світобудова та на котрі повинна орієнтуватися людина у своїх діях:
 - 1) “*пракріті*” (природа)
 - 2) “*пурушу*” (свідомість, споглядання)
- Обидві ці сутності вічні, але породжують світ лише у взаємодії, оскільки ніби складають разом свої можливості і переваги.

«ЧАРВАКА - ЛОКАЯТА»

- - засновник - Бріхаспати (VII - VI ст. до н.е.) відносять до натуралістичних:
- - Локаята вважають, що «не існує ні Бога, ні визволення (від карми), ні дхарми (первинних енергетичних сутностей), ні недхарми, а також немає винагороди за благочинне життя...»
- Представники школи визнавали лише те, що можна сприйняти чуттям (“лока”), а все існуюче вважали лише поєднанням 4-х елементів: землі, води, повітря та вогню.
- Оскільки людини складена з цих елементів, то з її смертю вони роз’єднуються і зникає те, що називають душею. => Отже потойбічного світу не існує, тому потрібно насолоджуватися єдиним - земним життям. Але найбільшою насолодою вважали вміння уникати страждань.

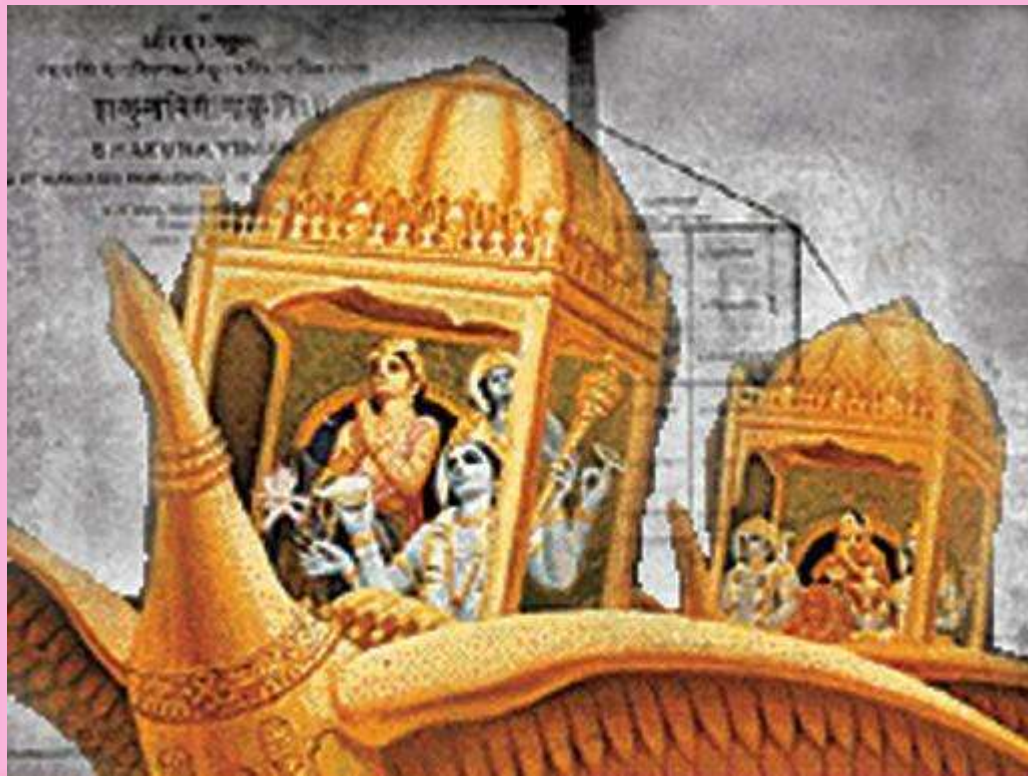
ВІСІМ СТУПЕНІВ ЙОГИ

- 1. Стримування (дотримання моральних заповідей).
- 2. Дисципліна (інструкції з очищення, аскеза, навчання).
- 3. Правильне положення тіла.
- 4. Контроль за диханням.
- 5. Відволікання почуттів від зовнішніх об'єктів.
- 6. Концентрація думок на певній точці.
- 7. Медитація.
- 8. Занурення (злиття духу з божественним, припинення індивідуального буття).

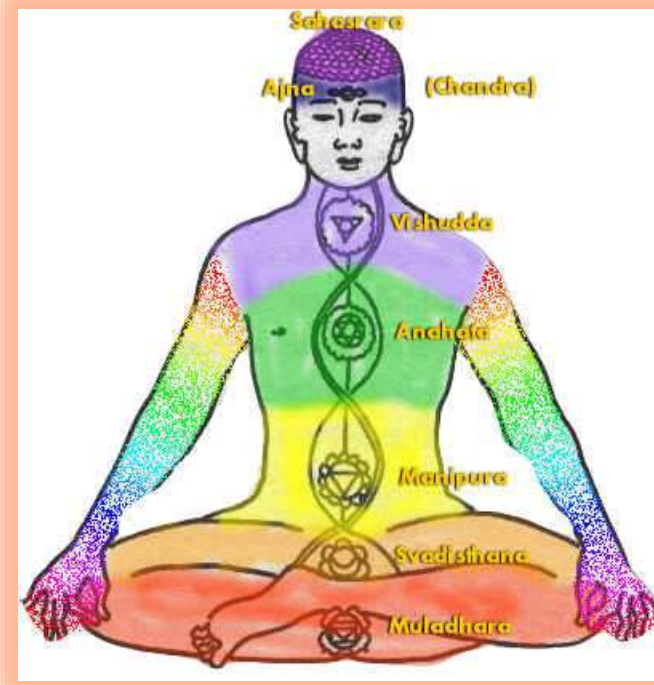
- *Міманса* займається правилами правильного тлумачення вед, які вона наділяє авторитетом вічності й нествореності. Щоб з'ясувати значення тексту, необхідно пройти п'ять певних фаз.
- Відповідно до свого предмета міманса займається перш за все герменевтикою і філософією мови.

У НАЙДАВНІШИХ ДУХОВНИХ ДЖЕРЕЛАХ СТАРОДАВНЬОЇ ІНДІЇ ЙДЕТЬСЯ

- ◎ ~ **про фундаментальні моральні ідеї;**
- ◎ ~ **про певне осмислення становища людини у світі;**
- ◎ ~ **про різні шляхи звільнення від законів долі, найкращим з яких є шлях дійового самовдосконалення;**
 - ◎ ~ **тут роздуми про людину превалюють над роздумами про зовнішній світ, а людське «я» стає ключем до пояснення природи.**

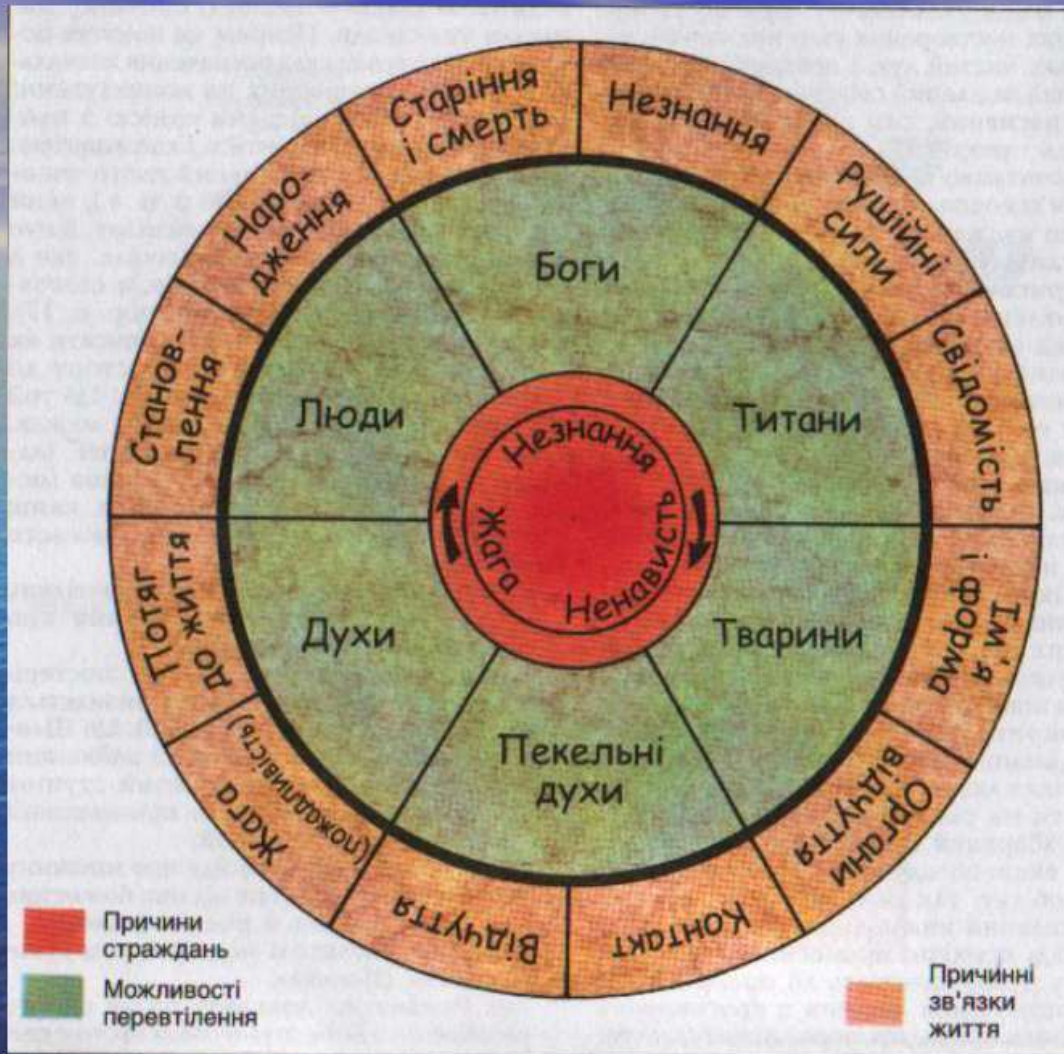

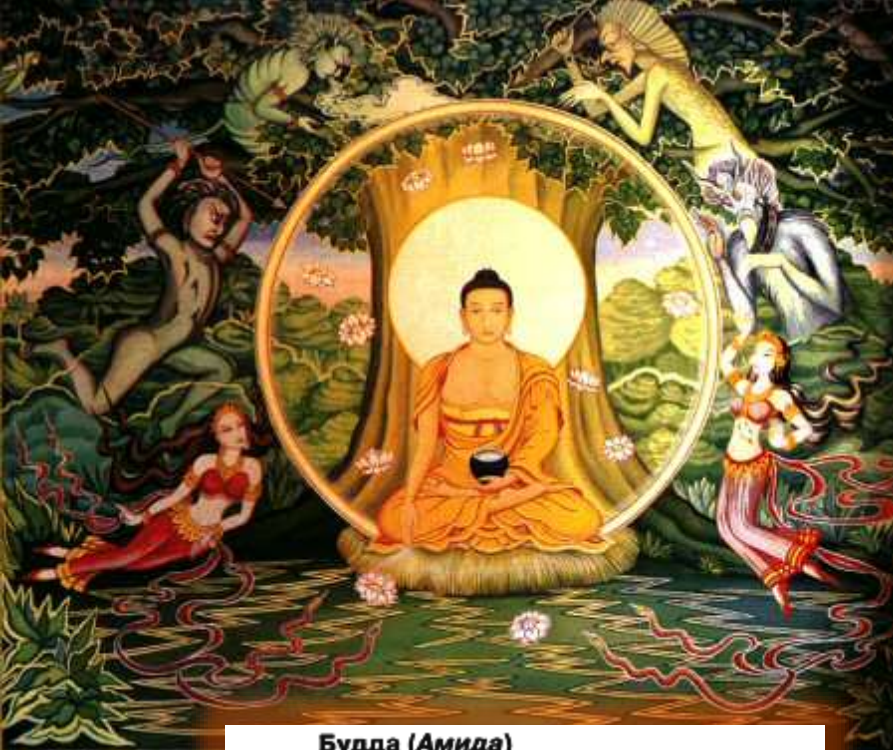
БУДДИЗМ

- ◎ ! - засновник - Гаутама Сідхарта з роду Шакіїв (VI - V ст. до н.е.). Під сандаловим деревом на нього нашло просвітлення і він став Буддою (*просвітленим, знаючим*); він проголосив учням

Чотири основні (“діамантові”) істини:

- ◎» життя - це страждання;
- ◎» причиною страждань є бажання і жага життя;
- ◎» існує шлях подолання страждань;
- ◎» він полягає у приглушенні бажань і жаги жити.

Будда (Амида)

Бодхисатва (Сё Каннон)

ВОСЬМЕРИЧНИЙ ШЛЯХ У БУДДИЗМІ

- *правильний погляд*
- *правильний настрій*
- *правильне мовлення*
- *правильна пове-дінка*
- *правильний спосіб життя*
- *правильні прагнення*
- *правильна спрямованість думки*
- *правильна зосередженість*

НАПРЯМКИ БУДДИЗМУ

- Школа хінаяни ("мала колісниця") являє собою чернечий буддизм, який працює над пошуком шляху спасіння для невеликої кількості обраних.
- Махаяна ("велика колісниця"), навпаки, звертається до широких верств. Вшанування Будди набуває теїстичних рис. Окрема людина на шляху до спасіння може заручитися допомогою бодхісатв — просвітлених, які з любові до людей відмовляються від того, щоб увійти в нірвану.

6. Джайнізм

Засновником джайнізму є Махавіра. Джайністи були елітою суспільства.

- Основні ідеї джайнізму:
- 1) заперечення святості Вед;
- 2) людина вже в цьому житті може перемогти карму і сансару:
 - а) шляхом аскетизму;
 - б) шляхом вчинення благих справ (наприклад, пожертвування);
- 3) заперечення існування богів;
- 4) поклонялися своїм проповідникам - Джинам.
- Джайністи допускали до монашества та вивчення святих книг також жінок.
- В основі вчення джайнів - уявлення про життя як страждання. Страждання пов'язується з дією закону карми. Однак цей закон можливо змінити. Вони обґрунтовують наявність двох самостійних начал:
 - 1) живе - джива;
 - 2) неживе - аджива.
- Аджива складається з:
 - а) простору;
 - б) часу;
 - в) середовища;
 - г) стимулюючої відсутності руху або дій.
- Для джайнів чотири стихії - земля, вогонь, повітря та вода - мають свої душі.
- Джайни розрізняють такі види пізнання:
 - 1) віра в авторитети;
 - 2) контакт душі з об'єктом без посередництва почуттів та розуму шляхом усунення перепон, які заважають такому контакту з об'єктом.
-

ФІЛОСОФІЯ СТАРОДАВНЬОГО КИТАЮ

- Духовним каноном життя Стародавнього Китаю є так зване

«П'ЯТИКНИЖЖЯ»:

- 1) Ші-цзінь (книга пісень або віршів)
- 2) І-цзінь (книга змін)
- 3) Чунь-цзінь (книга історій)
- 4) Шу-цзінь (книга історій)
- 5) Лі-шу (книга ритуалів)

ДАВНЬОКИТАЙСЬКЕ СВІТОБАЧЕННЯ

- За однією з версій світ утворив першопредок **Пань-Гу**, який, розколовши первинне яйце, відділив Небо від Землі. На Небі запанували ідеальні закони буття, на Землі - панують стихійність і випадковість.
- **Китайська держава - це "Серединне царство"**, тобто людина і держава поєднують в собі властивості як Неба, так і Землі.
- Все на світі є результатом взаємодії **двох протилежних початків буття - Інь та Ян**.

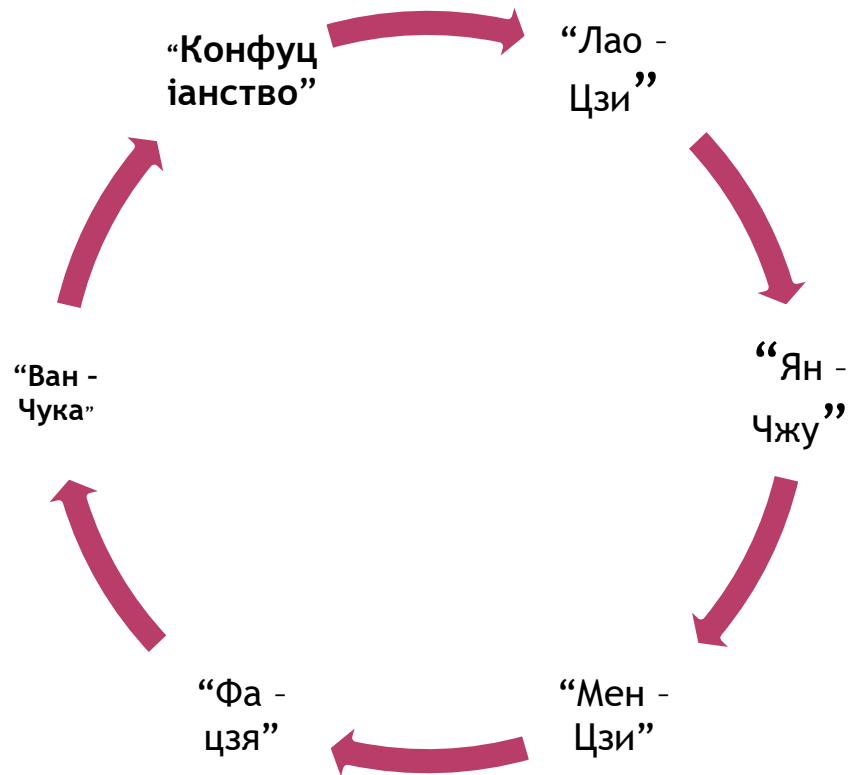
Інь - уособлює темний, вологий, пасивний (жіночий початок буття), а **Ян** - світлий, сухий, активний (чоловічий).

Внаслідок взаємодії Інь та Ян утворюють п'ять світових стихій: воду, вогонь, землю, дерево, метал.

ФІЛОСОФСЬКІ ШКОЛИ

道教至尊太上老君

КОНФУЦІАНСТВО -

- заснував **Кон-Фуцзи** або **Конфуцій** (VI – V ст. до н.е.).
- Це була **школа соціально-естетичного спрямування**.
- ~ На першому плані – проблеми людських стосунків та норм людської поведінки.
- ~ Вирішальну роль у людському житті відіграє **закон** (або повеління) Неба. Оскільки на Небі панують правильні рухи, то треба керуватися у житті виваженими та незмінними принципами.

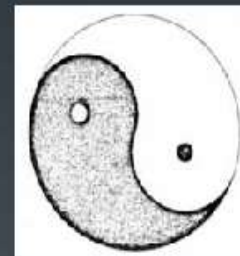
- *Основні чесноти (за Конфуцієм)*
- *гуманність*
- *чесність*
- *пристойність*
- *мудрість*
- *лояльність*

- *Фундаментальні відносини (за КОНФУЦІЄМ)*
- *правитель і чиновники*
- *батько і син*
- *старший і молодший брати*
- *чоловік і дружина*

Конфуцій

▪ (Кун Цю) - 551-479 р. до н.е.

▪ Праці: «Книга пісень»
і «Книга Змін»

▪ Ідеалом конфуціанства є створення гармонічного суспільства, в якому будь-яка особистість має своє місце.

▪ Створив вчення «про шляхетну людину»

- *"Хто хоче керувати своєю країною, повинен перш за все підтримувати порядок у своїй сім'ї. Хто хоче підтримувати порядок у своїй сім'ї, повинен перш за все сформувати свій характер. Хто хоче сформувати свій характер, повинен перш за все мати справедливе серце. Хто хоче мати справедливе серце, повинен перш за все відверто мислити. Хто хоче відверто мислити, повинен перш за все досягти проникливості".*

ЯКЩО ЛЮДИНА СПРОМОЖНА ЦЕ РОБИТИ, ТО ВОНА ПОСТАЄ ЯК
“ШЛЯХЕТНА - ЦЗЮНЬ-ЦЗИ”. ШЛЯХЕТНА ЛЮДИНА У СВОЇХ ДІЯХ
КЕРУЄТЬСЯ ВНУТРІШНІМИ ПРИНЦИПАМИ, СЕРЕД ЯКИХ
ОБОВ’ЯЗКОВО Є :

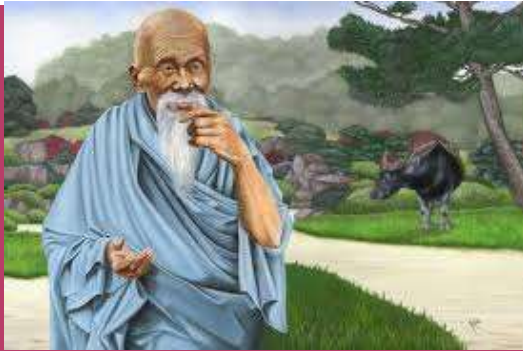
- (Дотримування обов'язкових норм та правил спілкування. Низька людина діє під впливом юрби або життєвих потреб.)
- ~ увага до проблем суспільного та державного життя, вихідним принципом якого є шанування традицій.
- Найпершою умовою щасливого життя у державі вважав дотримання **принципу** “виправлення імен”
- **“Правитель завжди буде правителем, слуга - слугою, батько - батьком, а син - сином”.**
- ~ у II ст. до н.е. вчення Конфуція було канонізоване й донині відіграє важливу роль у духовній культурі Китаю.

Могила Конфуция на кладбище рода Кун в Цюйфу

ШКОЛА "ЛАО - ЦЗИ"

На першому плані - ідеї світобудови. Хідне поняття школи - **"Дао" - єдиний універсальний початок буття.** може мати ніякого визначення, адже визначення є лише там, де є межа.

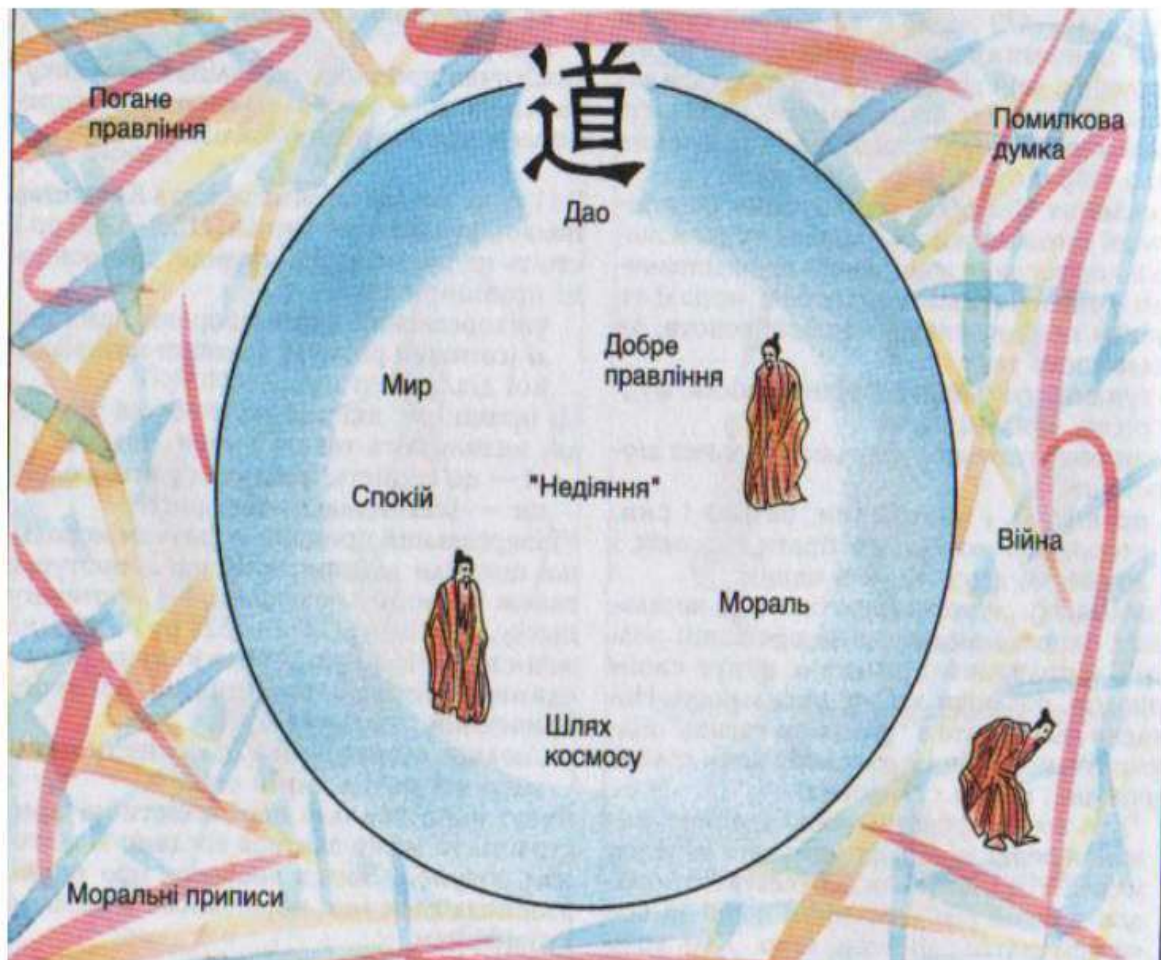
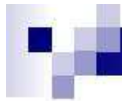
- "Дао" породжує Інь та Ян, які в свою чергу лежать в основі світових елементів (земля, вогонь, дерево, вода, метал)
- "Дао" тлумачиться, як універсальний закон світобудови, як людська доля, як закон правильного мислення (або правильної свідомості).
- **Конкретні виявлення "Дао" в речах та процесах позначають як "де"**, котре у людській поведінці постає у вигляді доброчесності.
- Життєве завдання людини - осягнути "Дао" (своє і космічне) і йти за ним.

Даосизм

**Засновником даосизму є Лао-цзи (VI-Vст.).
Основна праця Лао-цзи - „Дао де цзин”.**

ХРАМ НЕБА

ІМПЕРАТОРСЬКИЙ ПАЛАЦ

КИТАЙСЬКЕ СВЯТО

